

УДК 355(470+571:477)«2010/2014» (0.83.8)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-2-5>

Петро ПРИХОДЬКО,
orcid.org/0009-0009-9163-1054
аспірант кафедри історії і культури України та спеціальних історичних дисциплін
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
(Переяслав, Київська область, Україна) piter.prykhodko@gmail.com

ТЕХНОЛОГІЇ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ЗА ПРЕЗИДЕНТСТВА ВІКТОРА ЯНУКОВИЧА (2010–2014)

У статті схарактеризовано соціокультурні складові, які визначають політику В. Януковича, зокрема проаналізовано використання в період його президентства стратегій гібридної війни, що призвели до політичного колапсу й конфронтації в суспільстві. Досліджено, що період президентства В. Януковича був пов'язаний із намаганням сформувати політику зближення з Росією, яка спрямовувала зусилля на утримання України в своєму політичному силовому полі, визначаючи її розвиток і формуючи світоглядні, соціополітичні та інші вектори й орієнтири, які сприяли мінімізації ролі громадянського суспільства, активізації колоніальної перспективи для України як сировинного й соціокультурного додатка до Росії. Визначено, що політика проросійської пропаганди в період президентства В. Януковича була надзвичайно інтенсивною, що засвідчує тиск із боку Росії на Україну в політичному плані й використання гібридних стратегій задля політичного зближення між двома країнами з метою руйнування національної єдності та посилення проросійських наративів у суспільстві. Досліджено, що такі стратегії були підпорядковані неоімперській стратегії путінської Росії, що передбачало створення з України колоніальної й цілковито залежної країни, яка не повинна була мати своєї політичної суб'єктності, культурної самобутності, національної стійкості тощо. З огляду на це стверджується, що ще до 2014 р. Росія використовувала колоніальні практики стосовно України, вважаючи її своїм політичним компонентом, який має бути колоніальним, тобто підпорядкованим (нео)імперському центру. Мета дослідження полягає в окресленні еволюційної динаміки гібридної війни Російської Федерації проти України. Досліджено політичні й пропагандистські тенденції, які панували в країні з 2010 до 2014 року та супротив українського суспільства, який формував наратив опору цим тенденціям. Визначено, що в період президентства В. Януковича Україна зазнає евентуальних маніпулятивних технологій, завдання яких полягає в колоніальному підкоренні України в аспекті її функціонування в лоні проросійської політики. Доведено, що команда проросійськи налаштованого українського президента В. Януковича почала видозмінювати стратегію розвитку країни в геополітичному плані (курс на дистанціювання від ЄС і зближення з Росією, що передбачало реставрацію радянських підходів і практик). Наголошено, що наявне національно консолідоване українське громадянське суспільство не сприйняло політики тогочасного державного політичного істеблішменту, що призвело до загострення конфлікту й чергового Майдану – Революції Гідності.

Ключові слова: колоніальна політика, В. Янукович, гібридна війна, маніпулятивні технології, політична криза, проросійський наратив, політичний опір, громадянське суспільство.

Petro PRYKHODKO,
orcid.org/0009-0009-9163-1054
PhD at the Department of History and Culture of Ukraine
and Special Historical Disciplines
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
(Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine) piter.prykhodko@gmail.com

TECHNOLOGIES OF RUSSIA'S HYBRID WAR AGAINST UKRAINE DURING THE PRESIDENCY OF VIKTOR YANUKOVYCH (2010–2014)

In the article, the author has outlined the socio-cultural components that determine V. Yanukovich's policy, in particular, he has analyzed the reinforcement of hybrid war strategies during Yanukovich's presidency, which led to political collapse and confrontation in Ukrainian society. It has been investigated that the period of the presidency of V. Yanukovich was associated with an attempt to form a policy of rapprochement with Russia, which directed efforts to keep Ukraine in its political force field, determining its development and forming worldview, sociopolitical and other vectors and orientations that contributed to minimizing the role of the civil society, intensification of the colonial perspective for Ukraine as a raw material and a socio-cultural supplement to Russia. It was determined that the policy of pro-Russian propaganda during the presidency of V. Yanukovich was extremely intense, which testifies to the pressure from Russia on Ukraine in the political plan and the use of hybrid strategies for political rapprochement between the two countries with

the aim of destroying national unity and strengthening pro-Russian narratives in society. It was investigated that such strategies were subordinated to the neo-imperial strategy of Putin's Russia, which involved the creation of a colonial and completely dependent country from Ukraine, which should not have its own political subjectivity, cultural identity, national stability, etc. Moreover, it is argued that even before 2014, Russia used colonial practices in relation to Ukraine, considering it as its political component, which should be colonial, i.e., subordinate to the (neo)imperial center. The purpose of the article is to outline the evolutionary dynamics of the hybrid war of the Russian Federation against Ukraine. The political and propaganda trends that prevailed in the country from 2010 to 2014 and the resistance of Ukrainian society, which formed a narrative of resistance to these trends, were studied. It has been determined that during the presidency of V. Yanukovich, Ukraine is subject to possible manipulative technologies, the task of which is the colonial subjugation of Ukraine in the aspect of its functioning in the bosom of pro-Russian politics. It has been proven that the team of pro-Russian Ukrainian President V. Yanukovich began to change the strategy of the country's development in geopolitical terms (a course of distancing from the EU and rapprochement with Russia, which involved the restoration of Soviet approaches and practices). It was emphasized that the nationally consolidated Ukrainian civil society did not accept the policy of Ukraine's political establishment, which led to the aggravation of the conflict and the new Maidan – the Revolution of Dignity.

Key words: colonial policy, V. Yanukovich, hybrid war, manipulative technologies, political crisis, pro-Russian narrative, political resistance, civil society.

Постановка проблеми. Боротьба за владу в Україні протягом 2010-х рр. була закономірним продовженням української політичної історії, у якій від 1654-го року інкорпоровано проросійський вектор. Проросійські політичні сили, які функціонують у тілі української держави, в різні історичні періоди сприяли руйнуванню української державності, сприймаючи український народ як частину російського, тобто в координатах колоніально орієнтованої імперської парадигми.

Помаранчева революція 2004-го року стала важливим соціально-політичним і культурним зламом у цінностях – вперше за часів незалежності України значна частина суспільства виступила проти проросійського політичного й соціокультурного курсу. Тоді Україна не обрала Віктора Януковича, політичні постулати якого були очевидними та зрозумілими.

Проте за період свого президентства Віктор Ющенко (2005–2010) не зміг об'єднати проєвропейське та проросійське крило українського політичного істеблішменту в єдине ціле, як наслідок – ідеологічно та соціально Україна під кінець президентства Ющенко була роз'єднаною. Скориставшись втраченим шансом Ющенко, до влади в Україні знову прийшли антиукраїнські політичні сили.

Період з 2010-го до 2014-го року став одним із найбільш контраверсійних в історії сучасної незалежної України. Це був час надскладного історичного випробування для України, коли проросійські політичні сили керували країною, видозмінювали її політичну систему під впливом вказівок із Кремля. Цей період став тригером для початку вторгнення політичних та військових сил із Російської Федерації на територію України.

Україна знову стала ареною геополітичних амбіцій Російської Федерації, а маріонетковий

президент В. Янукович відіграв у цьому ключову роль, виконуючи накази Путіна й утверджуючи імперську політику Кремля в Україні.

Мета статті – окреслити еволюцію гібридної війни Російської Федерації проти України, дослідивши політичні й пропагандистські тенденції, які панували в країні з 2010 до 2014 року та супротив українського соціуму, який формував наратив опору цим тенденціям.

Основні завдання: визначити технології гібридної війни в Україні до 2014-го року; проаналізувати обставини приходу до влади Віктора Януковича; схарактеризувати президентство Віктора Януковича в аспекті посилення стратегій гібридної війни в Україні.

Методи: загальні та спеціальні, зокрема аналізу й синтезу, логічний і ретроспективний, методи контент-аналізу, порівняння, аналогії тощо.

Аналіз досліджень. Гібридні війни є поєднанням заходів «жорсткої» та «м'якої» сили, в основі якої є військові дії і комплекси підричних операцій диверсійного, інформаційного, соціального та економічного характеру джерело (Renz, Smith, 2016).

Поняття «гібридної війни» в науковому просторі України почало дедалі частіше вживатися саме в 2014-му році, коли Росія анексувала Кримський півострів та розпочала вторгнення в український Донбас за допомогою маріонеткових політично-військових сил. Гібридні війни, розв'язані Росією, існували в світі і до сумнозвісних подій в Україні (Сирія 2006 р., Грузія 2008 р.). Проте конфлікт, що розпочався між Росією та Україною, був чіткою демонстрацією самого процесу гібридної війни, увібравши усі його ознаки, ставши певною мірою одним з перших історичних прецедентів гібридної війни на теренах європейського континенту.

Загалом, поняття «гібридна війна» немає у міжнародно-правових документах, а виникло воно наприкінці ХХ століття під час дискусії американських політологів та аналітиків війни Вільяма Немета та Роберта Уокера.

Гібридною війною можна вважати сукупність збройних, політичних, культурних, інформаційних, ідеологічних методів боротьби однієї держави (державного угруповання) проти іншої з метою досягнення певних геополітичних цілей (Bilal, 2021).

По суті, гібридна війна не відрізняється від традиційного розуміння війни, оскільки в обох випадках концепт ідентичний: сторони конфлікту використовують сукупність певних методів боротьби. Проте «гібридна» війна характерна винятково для ХХІ століття і сучасного суспільства, оскільки завдяки науково-технічній революції кінця ХХ століття і загальному прогресу людства, сторони конфлікту здатні використовують докорінно нові технологізовані методи протистояння. Зокрема, еволюціонували інформаційні методи ведення війни, з'явився такий термін, як кібервійна, а завдяки потужному і швидкому розвитку інтернет-мереж пропаганда набула нового значення в умовах необмеженого доступу людства до інформації.

Гібридна війна Росії проти України розпочалася до 2014-го року, оскільки існування проросійських політичних сил, проросійських засобів масової інформації, підривної діяльності російських спецслужб, панування російських наративів в соціокультурному та економічному просторі України мало місце ще у 90-х роках ХХ століття як продукт радянської спадщини, а також набувало потужніших ознак з початку ХХІ століття (Кульчицький, 2015: 162).

Вклад основного матеріалу. На початку ХХІ століття Російська Федерація зосередила увагу на виборах до законодавчих органів влади та на пост глави української держави.

Одним із кандидатів на пост президента України у 2004-му році була Наталія Вітренко, що очолювала Прогресивну соціалістичну партію України, яка мала відверті антизахідні та проросійські погляди.

Політехнологи Вітренко під час передвиборчої кампанії роздавали листівки з проросійським змістом (Думанська, 2022).

Зображення насичене усіма наративами російської пропаганди, набуваючи відвертих навіть не проросійських, а прорадянських поглядів. Після «союзу з Росією та Білоруссю» у політичних постулатах Вітренко перше місце займає поняття

«труд», що в СРСР було ключовим наративом комуністичної ідеології. Потенційний вступ до НАТО та зближення України з західною цивілізацією визначається та відображається як загроза державі, НАТО ототожнюється з нацистською організацією, а також задіяні ключові наративи Холодної війни про протистояння Росії та США. Окрім того, у політичній програмі Вітренко відслідковуються відверті антикапіталістичні погляди, зокрема у термінах «продажа землі» та «платная медицина». Інтеграція України до економічного простору Європейського Союзу позиціонується як крах економіки держави.

Така політична кампанія від Вітренко є прикладом гібридної війни, метою якої є впровадження проросійських наративів в українському соціумі.

Ще одним прикладом гібридної війни задовго до 2014 року в Україні став усім відомий плакат команди Януковича у передвиборчій програмі 2004 року (Ліпич, 2022). Цей плакат розробив політехнолог Януковича – Тимофій Сергійцев, який наразі є російським пропагандистом, що працює на ресурс «РИА Новости» (Ліпич, 2022). На рекламному агітаційному матеріалі зображено, спотворену політику команди Ющенка, яка розділяє українців на сорти: Захід України є першим сортом в очах «помаранчевого президента», Центр України – другим сортом, а Схід – третім сортом.

Плакат є дискредитацією не лише команди Ющенка, але й уособлює соціальну вищість громадян Заходу України над громадянами зі Сходу, що посилює ворожнечу всередині держави.

Цей наратив російської пропаганди пройшов крізь роки і нині Росія прийшла «захищати» саме південні і східні регіони нашої держави. Ідея російської пропаганди в цьому плакаті була якраз розколоти українців, знаючи болючі точки протиріч між «західняками» та «східняками». Такий наратив ще на початку ХХІ століття став підґрунтям для формування негативного образу української інтеграції з європейською цивілізацією у громадян Сходу та Півдня України, які завжди легше підпадали під російський вплив, аніж інші регіони нашої держави. Успіх пропагандистських заходів РФ сформували відповідні стереотипи мислення у частини українського суспільства, що привели до влади проросійські партії.

Окрім того, культурний та мовний простір України був насичений російськими наративами задовго до 2014-го року. Перше десятиріччя ХХІ століття чи не головною домашньою розвагою українців було телебачення, оскільки наявність доступу до інтернету не було розповсюдженим явищем в українському соціумі, а

російськомовний та російський контент в цей період значно переважав україномовний.

На липень 2010-го року за моніторингами Національної Ради з питань телебачення і радіомовлення, без урахування титрування, за таким показником як звучання мови, фільми, озвучені або дубльовані українською мовою складають 45%, а фільми та телесеріали російською мовою звучання з українськими субтитрами складають 55% (Медведєв, 2010). Мовна політика – це також один із дуже важливих важелів гібридної війни, яким постійно керували проросійські сили і впроваджували певну нормальність російської мови на українському ТБ. Отже, гібридна війна Росії проти України у перше десятиріччя XXI століття характеризувалась інформаційними методами боротьби, зрадянщеними постулатами політичних діячів, зросійщеним культурним, інформаційним та мовним простором, що стало підґрунтям для тотального геополітичного контролю України з боку РФ.

З приходом до влади Януковича у 2010-му році гібридна війна в Україні набула ще однією ознаки і стала потужнішою, оскільки набула (окрім мовних, інформаційних, пропагандистських, культурних та релігійних методів боротьби) максимального інституційного ухил. Усі гілки влади в Україні були насичені проросійськими політиками, які поступово перетворювали Україну в персоналістську автократію, близьку за своїм походженням до авторитарного режиму у Росії з єдиною політичною силою при та зосередження влади в руках однієї особи. Для встановлення відповідного політичного режиму Януковичу довелося повернутися до Конституції 1996-го року, яка значно розширювала повноваження президента.

Гібридна війна Росії проти України до 2014-го року не мала лише однієї ключової ознаки – вона не супроводжувалася збройною агресією. З початком вторгнення російських військ на територію України у 2014 році почали активно вживати термін «гібридна війна», оскільки набула всіх ознак такої.

У 2008-му році в Україні спалахнула потужна політична криза. Особистісний конфлікт між президентом Віктором Ющенко та прем'єр-міністром Юлією Тимошенко виглядав як зрада принципів Помаранчевої революції, коли велика кількість українських громадян зібралися під гаслами об'єднання та демократизації країни. Ющенко приходив до влади з перспективними ідеями: демократизації, українофільства, повернення історичної спадщини, захисту української мови, інтеграції з ЄС (Штогрін, 2010). Через розчарування суспільства та політичні чвари Ющенко не пройшов навіть у другий тур президентських виборів у 2005-му році, зайнявши 5 місце у пере-

гонах, набравши 5,5% голосів (його випередили Янукович, Тимошенко, Тігіпко та Яценюк) (ЦВК, 2010). Скориставшись соціально-політичною поляризацією в Україні до влади прийшов Янукович. Порівняно з 2004-м роком, коли донецький політик у своїй передвиборчій програмі ілюстрував відверто проросійські погляди, Янукович у 2010-му дещо змістив акценти, використовуючи популістські та центристські гасла. Він розумів, що громадянське суспільство в Україні здатне на потужні протести, тому підходив до своїх постулатів обережніше. Популярна передвиборча реклама з гаслами: «Я почую кожного», «Об'єднаємо Україну» (на противагу Ющенко, який цього зробити не зміг) та «Україна для людей» (Кравчук, 2018).

Політтехнологи четвертого президента України відчували больові точки українського соціуму та тиснули на них. Загалом, Янукович прийшов до влади, скориставшись політичною кризою в Україні, загальним розчаруванням громадян в українському політикумі, а також на тлі глобальної економічної кризи, яка тривала ледь не до 2010-го року. Криза, звісно, опосередковано, але теж вплинула на підрив авторитету Віктора Ющенка.

Прийшовши до влади, Янукович намагається перетворити Україну в поліцейську державу на зразок Росії. З приходом Януковича до влади РФ тепер могла повністю контролювати потенційно «неслухняну» державу, громадяни якої мають високий протестний потенціал, що вже було доведено у 2004-му році. Саме з 2010-го року гібридна війна РФ проти України набуває нового потенціалу. Ключову роль у цій війні відіграв сам Янукович, який почав перебудовувати державу на свій лад, що був вигідний для Кремля. Авторитарні зміни всередині держави та зовнішнє зближення з Росією стали ключовими завданнями тодішнього гаранта.

У квітні 2010-го року Янукович підписав з Росією Харківські угоди, які означали продовження терміну перебування Чорноморського флоту Російської Федерації в Севастополі з 2017-го до 2042-го року з подальшим продовженням ще на 5 років (Національна безпека, 2021). Здавалося, що Україна матиме суто економічну вигоду з цього договору, оскільки Росія надавала вагому знижку на газ. Проте це рішення Януковича мало суто геополітичний характер, воно стало підґрунтям для окупації Криму в 2014-му, а також доводило, що президент є маріонеткою в руках Кремля.

У вересні того ж року Янукович вирішив скасувати конституційну реформу 2004-го року, яка фактично декларувала систему стримувань і противаг у гілках влади в Україні (Баркар, 2010).

Політик наказав повернутися до Конституції 1996-го року, яка надіялася президента широкими повноваженнями призначати і звільняти міністрів з посад, фактично контролювати усі гілки влади. Україна повернулася до президентсько-парламентської форми правління. Янукович нівелював ті демократичні засади, які виборювалися під час Помаранчевої революції у 2004-му році, концентруючи владу в своїх руках.

На початку 2012-го року за поданням депутатів від «Партії регіонів» Сергія Ківалова та Вадима Колесніченка був ухвалений 10 серпня 2012 року Закон України «Про засади державної мовної політики». «Цей закон істотно розширював статус регіональних мов, якщо кількість носіїв цих мов не менше 10% від населення певного регіону» (Масенко, 2016).

Очевидно, що таке рішення «регіоналів» стосувалося в першу чергу російської мови. Невідомо, чим би завершилася історія з мовним законом, якби Янукович був при владі до кінця свого президентського терміну, оскільки питання російської мови як другої державної неодноразово підіймалося в українському інформаційному просторі. Захист російської мови та російськомовного населення в Україні – ще один постулат кремлівських ідеологів, яким вони постійно пояснювали вторгнення в Україну у 2014-му році. Янукович створював для цього вагоме підґрунтя ще за кілька років.

Кожне антидемократичне рішення Януковича супроводжувалося вуличними протестами, але вони були не такими масовими і легко контролювалися поліцейськими та спецзагонами беркутівців.

Апогеєм гібридної війни в Україні за часів Януковича стало його рішення призупинити процес підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом у листопаді 2013-го року, що в подальшому породило Євромайдан. *«Україна знаходиться між двома великими монстрами – Євросоюзом та Росією – це ми відчуваємо щодня. Київ прагне дружити з обома, але схиляється до одного. Ми будемо будувати велику Європу»* (Волинські новини, 2013).

Янукович хоч і розумів протестний потенціал українського соціуму, проте не врахував, що він може бути настільки потужним.

Українське громадянське суспільство вибухнуло протестами у листопаді 2013-го року. Призупинення євроінтеграції стало ключовим тригером для активістів, які почали збиратися на Майдані Незалежності у Києві 21-го листопада. Янукович не був здатен тверезо оцінювати ситуацію, оскільки ментально був далеким від запитів українського соціуму, який боровся за демократичні

цінності. Янукович був політиком минулого, а Україна розвивалася та еволюціонувала. Євромайдан лише став лише підтвердженням цього.

Революція на Майдані тривала понад три місяці – до 22 лютого 2014-го року (саме тоді четвертий президент втік з Києва спочатку до Харкова, потім до Криму, а потім до Росії), і українські активісти залишили Майдан лише тоді, коли домоглися своїх цілей (Рощина, 2018). Звісно ж, російська пропаганда оцінила ці події як державний переворот в Україні, проте кремлівські ідеологи зазнала поразки.

Росія мала значні успіхи у гібридній війні проти України на початку XXI століття, а прихід до влади в Україні Януковича і був найбільшим успіхом цієї гібридної війни. Але повний геополітичний контроль встановити не вдалося, коло обігралося у листопаді 2013-го року.

Висновки. Росія вела гібридну війну проти України задовго до 2014-го року. Це була війна на ідеологічному, культурному, мовному та політичному рівнях. Прихід до влади в Україні проросійського кандидата Віктора Януковича в 2010-му році засвідчив, що РФ має певні успіхи в гібридній війні проти України. Янукович почав перетворювати Україну на поліцейську державу, сконцентрувавши усі гілки влади у своїх руках.

Проте українське громадянське суспільство, загартоване Помаранчевою революцією 2004-го року, продемонструвало високий протестний потенціал та боротьбу за демократичні цінності.

Янукович і його проросійська політична сила не зуміла втримати Україну та її громадян у рамках тієї геополітичної реальності, яку вибудувала для себе Росія. Можна констатувати, що Росія програла на цьому етапі гібридної війни.

Команда проросійського президента В. Януковича зайшла за рамки допустимого втручання і почала видозмінювати країну. Україна після 2010-х – це держава, яка поступово інтегрувалася в європейський цивілізаційний, політичний та культурний простір, незважаючи на потужний спротив проросійських сил. Агресія Росії стала реакцією на нову демократизовану Україну, появи якої боявся Путін і його режим. Путін з початку свого президентства в РФ послуговувався принципами Холодної війни.

Отже, в 2014 р. українське суспільство завдало поразки РФ у гібридній війні, якій після цього залишалася тільки одне: застосувати збройний напад на Україну. Окупація Криму й загострення конфлікту на Донбасі стали реакцією на неможливість геополітичного контролю України. У системі міжнародних відносин застосування сили вважа-

ється крайньою мірою. Застосування сили означає, що усі інші методи не спрацювали. Євромайдан став показником того, що українське суспільство незважаючи на певні ціннісні протиріччя між західною та східною частинами країни все одно здатне згуртуватися у критичний момент. Звісно,

«Небесна Сотня» під час Революції Гідності, анексія Криму та початок конфлікту на Донбасі є трагічними сторінками в історії незалежної України, проте аж ніяк не поразкою українського суспільства. Це можна кваліфікувати як ціну за ті демократичні цінності, що впроваджуються в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баркар Д. КСУ скасував політреформу-2004, опозиція заявила про державний переворот. *Радіо Свобода*. 2010. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/2174140.html>
2. Вибори Президента України 17 січня 2010 року. Офіційний веб-сайт Центральної виборчої комісії. 2010. URL: <https://cvk.gov.ua/vibory/vibori-prezidenta-ukraini-17-sichnya-2010-roku.html>
3. Гавриляк І. Той, хто придумав деукраїнізувати Україну. Главком. 2022. URL: <https://glavcom.ua/digest/toy-htoprimumav-deukrajinizuvati-ukrajinu-852748.html>
4. Гібридна війна. Велика українська енциклопедія URL: https://vue.gov.ua/%D0%93%D1%96%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0
5. Думанська В. Привид нацизму в Україні: як кремлівська влада десятиліттями працювала з колаборантами. *Українська правда*. 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/04/13/7339061/>
6. Кравчук О. Політична реклама в Україні: президентські вибори-2010 – рик «ТигрЮлі» та реванш Януковича. 24tv.ua. 2018. URL: https://24tv.ua/politichna_reklama_v_ukrayini_prezidentski_vibori_2010_rik_tigryuli_ta_revansh_yanukovicha_n1032709
7. Кульчицький С. В. Суспільно-політичне й соціально-економічне становище України в 2010 – першій половині 2015 рр. *Український історичний журнал*. 2015. № 3. С. 154–175.
8. Ліпич О. Автором плану знищення української нації виявився політтехнолог Януковича, який у 2004 році ділив Україну на три сорти. *Obozrevatel*. 2022. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/avtorom-planu-znischennya-ukrainskoi-natsii-viyavivysya-polittechnolog-yanukovicha-yakij-2004-roku-diliv-ukrainu-na-tri-sorti-foto.htm>
9. Масенко Л. «Русский мир» і «мовний закон» Ківалова-Колесніченка. Як це сталося (хронологія). *Радіо Свобода*. 2016. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28141317.html>
10. Медведєв О. Сьогодні кожний третій фільм йде російською. Азаров вимагає негайно покінчити з україномовним дубляжем. *Українська правда*. 2010. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/medvedev/4c2c267080e5c/>
11. Рощина В. Транспорт від Добкіна та 8 пересадок: як тікав Янукович – свідчення охоронців. *Громадське*. 2018. URL: <https://hromadske.ua/posts/yak-yanukovych-tikav-z-ukrainy>
12. Україна між Європою та митним союзом. Головні цитати YES. відео. *Волинські новини*. 2013. URL: https://www.volynnews.com/news/policy/ukrayina_mizh_ievropoyu_ta_mytnym_soyuzom_holovni_tsyaty_yes_video/
13. Харківські угоди: в чому суть документа і як за нього голосували в Раді VI скликання. *Слово І Діло*. 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/03/15/infografika/bezpeka/xarkivski-uhody-chomu-sut-dokumenta-yak-noho-holosovaly-radi-vi-sklykannya>
14. Штогрін І. Політичні підсумки президентства Віктора Ющенка. *Радіо Свобода*. 2010. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1962196.html>
15. Янукович пояснив, чому не підписав угоду з ЄС. *УНІАН*. 2014. URL: <https://www.unian.ua/politics/901554-yanukovich-roynasniv-chomu-ne-pidpisav-ugodu-z-es.html>
16. Bilal A. Hybrid Warfare – New Threats, Complexity, and ‘Trust’ as the Antidote. *Nato Review*. 2021. URL: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/11/30/hybrid-warfare-new-threats-complexity-and-trust-as-the-antidote/index.html>
17. Renz B., Smith H. Russia and Hybrid Warfare: Going beyond the Label. Report 1. 2016. URL: <http://vnk.fi/en/government-s-analysis-assessment-and-research-activities>

REFERENCES

1. Barkar, D. (2010). KSU skasuvav politreformu-2004, opozytiiia zaiavyla pro derzhavnyi perevorot [KSU canceled the 2004 political reform, the opposition announced a coup d'état]. Radio Svoboda. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/2174140.html> [in Ukrainian].
2. Vybyry Prezydenta Ukrainy 17 sichnia 2010 roku [Elections of the President of Ukraine on January 17, 2010]. Ofitsiinyi veb-sait Tsentralnoi vyborchoi komisii. 2010. URL: <https://cvk.gov.ua/vibory/vibori-prezidenta-ukraini-17-sichnya-2010-roku.html> [in Ukrainian].
3. Havryliak, I. (2022). Toi, khto pryдумав deukrajinizuvaty Ukrainu [The one who came up with the idea of de-Ukrainizing Ukraine]. Hlavkom. URL: <https://glavcom.ua/digest/toy-htoprimumav-deukrajinizuvati-ukrajinu-852748.html> [in Ukrainian].
4. Hibrydna viina [Hybrid war]. Velyka ukrainska entsyklopediia URL: https://vue.gov.ua/%D0%93%D1%96%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0 [in Ukrainian].
5. Dumanska, V. (2022). Pryvyd natsyzmu v Ukraini: yak kremlivska vlada desiatiylittiamy pratsiuvala z kolaborantamy [The specter of Nazism in Ukraine: how the Kremlin authorities worked with collaborators for decades]. Ukrainska pravda. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/04/13/7339061/> [in Ukrainian].
6. Kravchuk, O. (2018). Politychna reklama v Ukraini: prezydentski vybyry-2010 – ryk “TyhrYuli” ta revansh Yanukovycha [Political advertising in Ukraine: presidential elections-2010 – “TygrYuli” rick and Yanukovych’s revenge]. 24tv.ua.

2018. URL: https://24tv.ua/politichna_reklama_v_ukrayini_prezidentski_vibori_2010__rik_tigryuli_ta_revansh_yanukovi-cha_n1032709 [in Ukrainian].

7. Kulchitskyi, S. V. (2015). Suspilno-politychne y sotsialno-ekonomichne stanovyshche Ukrainy v 2010 – pershii polovyni 2015 rr. [Social-Political and Social-Economic Situation in Ukraine in 2010 – First Half of 2015s]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal [Ukrainian historical journal]*. № 3. P. 154-175 [in Ukrainian].

8. Lypych, O. (2022). Avtorom planu znyshchennia ukrainskoi natsii vyavivysia polittekhnoh Yanukovycha, yakyi u 2004 rotsi dilyv Ukrainu na try sorty. [Yanukovich's political technologist turned out to be the author of the plan to destroy the Ukrainian nation, who in 2004 divided Ukraine into three classes]. *Obozrevatel*. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/avtorom-planu-znischennya-ukrainskoi-natsii-viyavivysya-polittehnolog-yanukovicha-yakij-2004-roku-dil-iv-ukrainu-na-tri-sorti-foto.htm> [in Ukrainian].

9. Masenko, L. (2016). “Russkyi myr” i “movnyi zakon” Kivalova-Kolesnichenka. Yak tse stalosia (khronolohiia) [“Russian Peace” and “language law” by Kivalov-Kolesnichenko. How it happened (chronology)]. *Radio Svoboda*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28141317.html> [in Ukrainian].

10. Medvediev, O. (2010). Sohodni kozhnyi tretii film yde rosiiskoiu. Azarov vymahaie nehaino pokinchyty z ukrainomovnym dubliazhem [Today every third film is in Russian. Azarov demands an immediate end to Ukrainian dubbing]. *Ukrainska pravda*. URL: <https://blogs.ppravda.com.ua/authors/medvedev/4c2c267080e5c/> [in Ukrainian].

11. Roshyna, V. (2018). Transport vid Dobkina ta 8 peresadok: yak tikav Yanukovykh – svidchennia okhorontsiv [Transport from Dobkin and 8 transfers: how Yanukovich fled – testimony of guards]. *Hromadske*. URL: <https://hromadske.ua/posts/yak-yanukovykh-tikav-z-ukrainy> [in Ukrainian].

12. UKRAINA MIZH YEVROROPIU TA MYTNYM SOIU ZOM [UKRAINE BETWEEN EUROPE AND THE CUSTOMS UNION]. *Volynski novyny [Volyn news]*. 2013. URL: https://www.volynnews.com/news/policy/ukrayina_mizh_ievropoyu_ta_mytnym_soyuzom_holovni_tsytaty_yes_video/ [in Ukrainian].

13. Kharkivski uhody: v chomu sut dokumenta i yak za noho holosuvaty v Radi VI sklykannia [Kharkiv agreements: what is the essence of the document and how was it voted for in the Council of the 6th convocation]. *Slovo I Dilo*. 2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/03/15/infografika/bezpeka/xarkivski-uhody-chomu-sut-dokumenta-yak-noho-holosuvaty-radi-vi-sklykannya> [in Ukrainian].

14. Shtohrin, I. (2010). Politychni pidsumky prezydentstva Viktora Yushchenka [Political results of the presidency of Viktor Yushchenko]. *Radio Svoboda*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1962196.html> [in Ukrainian].

15. Yanukovykh poiasnyv, chomu ne pidpysav uhodu z YeS [Yanukovich explained why he did not sign the agreement with the EU]. *UNIAN*. 2014. URL: <https://www.unian.ua/politics/901554-yanukovich-poyasniv-chomu-ne-pidpisav-ugodu-z-es.html> [in Ukrainian].

16. Bilal, A. (2021). Hybrid Warfare – New Threats, Complexity, and ‘Trust as the Antidote [Hybrid Warfare – New Threats, Complexity, and ‘Trust’ as the Antidote]. *Nato Review*. URL: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/11/30/hybrid-warfare-new-threats-complexity-and-trust-as-the-antidote/index.html>

17. Renz, B., Smith, H. (2016). Russia and Hybrid Warfare: Going beyond the Label. Report 1. URL: <http://vnk.fi/en/government-s-analysis-assessment-and-research-activities>].